

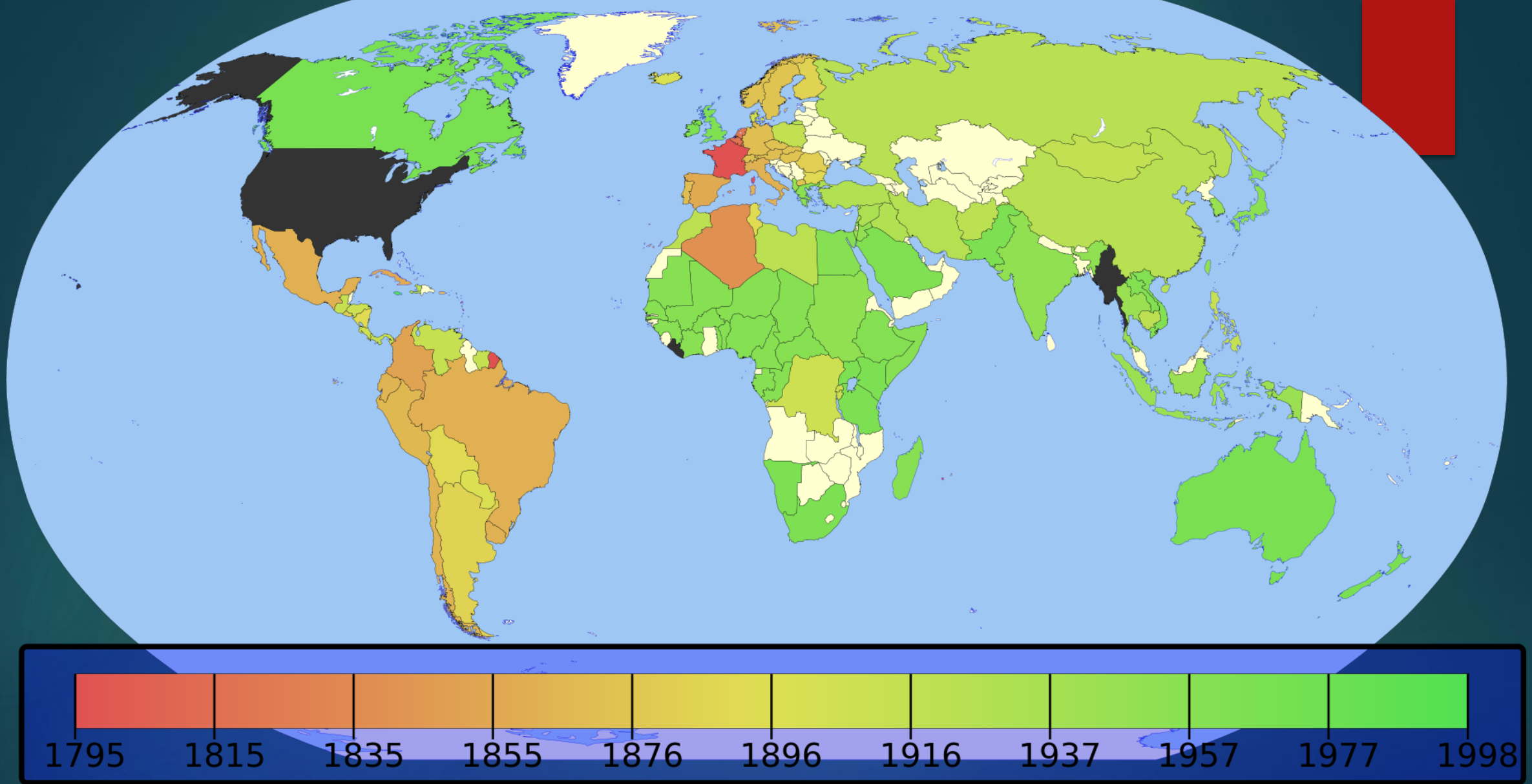
A MÉRÉS

AZ SI MÉRTÉKEGYSÉGRENDSZER

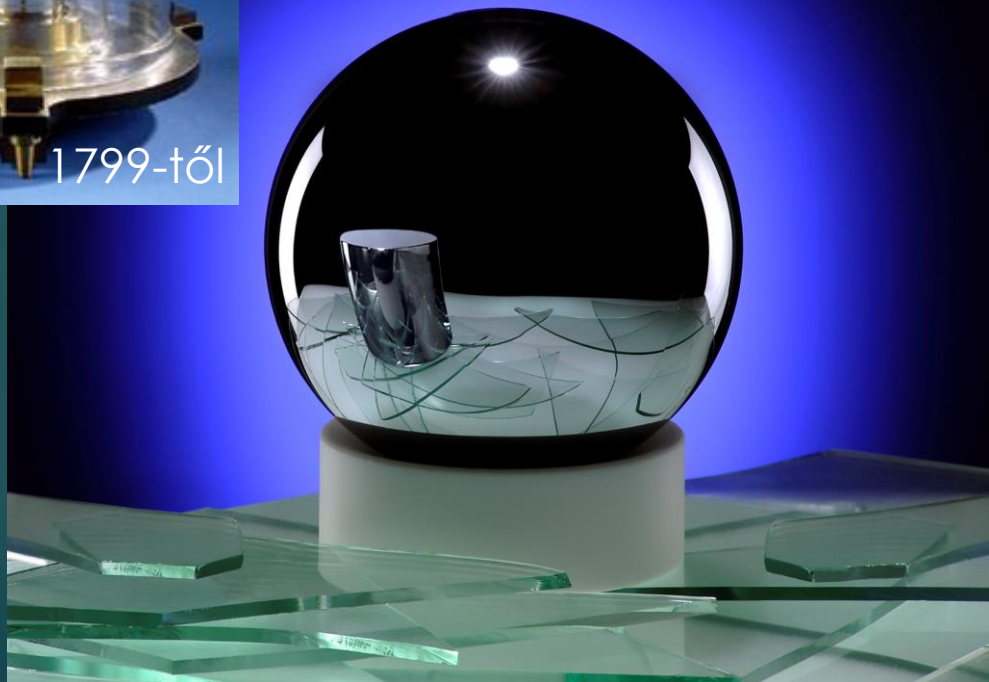
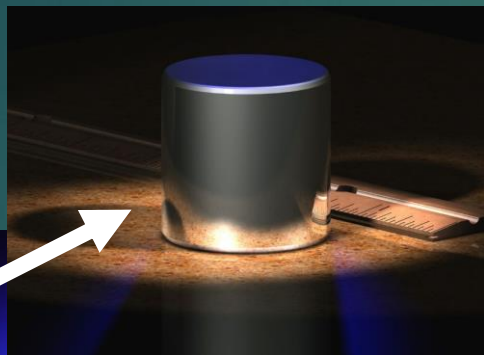
Nemzetközi Mértékegységrendszer (SI)

- ▶ Ma már a világ valamennyi állama alkalmazza a Nemzetközi Mértékegységrendszert.
- ▶ Párizsban fogadták el 1960-ban.
- ▶ Magyarországon 1979 óta kötelező az SI-mértékekrendszer használata

Csaknem minden ország elfogadta a metrikus rendszert,
néhány kivétellel (USA, Libéria, Myanmar)

Etalonok (szabványminták)

A mérés fogalma

- ▶ A mérés során összehasonlítást végzünk.
- ▶ A mérendő mennyiséget hasonlítjuk össze az egységnyinek választott mennyiséggel.
- ▶ A mérés eredménye megmutatja, hogy a mért mennyiség hányszorosa vagy hányad része a mértékegységnek.

Mennyiség

- ▶ A mennyiség két részből áll: mérőszám és mértékegység
- ▶ A fizikai mennyiségek jelölésére betűket használunk.
- ▶ Vannak olyan fizikai mennyiségek amelyekre több betűt is alkalmazunk. Pl.:

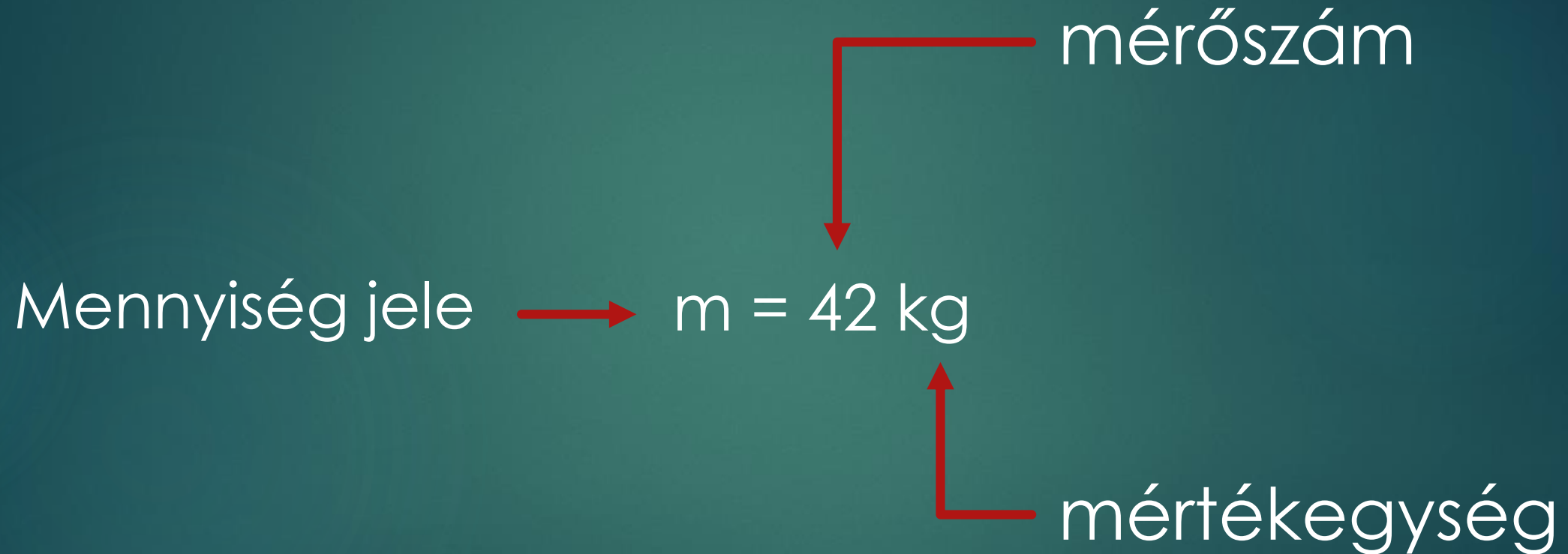
Hosszúság: l

Magasság: h

Átmérő: d

Út: s

Mértékegység, mérőszám

Az SI alapegységei

Alapmennyiség	A mennyiség jele	Alapmértékegység	A mértékegység jele
Hosszúság	l	méter	m
Tömeg	m	kilogramm	kg
Idő	t	másodperc	s
Hőmérséklet	T	kelvin	K
Elektromos áramerősség	I	amper	A
Fényerősség	J	kandela	cd
Anyagmennyiség	n	mól	mol

Kiegészítő egységek

- ▶ radián (rad) → síkszög egysége
- ▶ szteradián (sr) → térszög egysége

Származtatott egységek

- ▶ Az alap- és a kiegészítő egységekből képezhetők
- ▶ Mértékegység-egyenlet segítségével

pl.
$$N \text{ (newton)} = \frac{kg \cdot m}{s^2}$$

az $F = m \cdot a$ összefüggés alapján

(A mértékegységeket az összefüggésbe helyettesítve megkapjuk az erő mértékegységét, amely tehát a tömegeből és a gyorsulásból származtatható.)

US Customary system és British Imperial system

Az angol nyelvterületű országokban az SI rendszer mellett, ez a két mértékegységrendszer van használatban .

Néhány mértékegység, amelyet a hosszúság mérésére alkalmaznak:

hüvelyk, coll (inch)	1 in	=	25,4 mm
láb (foot)	1 ft	=	30,48 cm
rőf (yard)	1 yd	=	91,44 cm
mérföld (mile)	1 mi	=	1609,344 m

Prefixumok (előtagok)

A mértékegységek törtrészeit és többszöröseit fejezhetjük ki segítségükkel.

Előtag	Jele	Szorzó hatvánnyal	Szorzó számnévvel
tera-	T	10^{12}	billió
giga-	G	10^9	milliárd
mega-	M	10^6	millió
kilo-	k	10^3	ezer
–	–	10^0	egy
milli-	m	10^{-3}	ezred
mikro-	μ	10^{-6}	milliomod
nano-	n	10^{-9}	milliárdod
piko-	p	10^{-12}	billiomod
femto-	f	10^{-15}	billiárdod
atto-	a	10^{-18}	trilliomod

SI-prefixumok

Előtag	Jele	Szorzó	
		hatvánnyal	számnével
yotta-	Y	10^{24}	kvadrillió
zetta-	Z	10^{21}	trilliárd
exa-	E	10^{18}	trillió
peta-	P	10^{15}	billiárd
tera-	T	10^{12}	billió
giga-	G	10^9	milliárd
mega-	M	10^6	millió
kilo-	k	10^3	ezer
hekto-	h	10^2	száz
deka-	da (dk)	10^1	tíz
–	–	10^0	egy
deci-	d	10^{-1}	tized
centi-	c	10^{-2}	század
milli-	m	10^{-3}	ezred
mikro-	μ	10^{-6}	milliomod
nano-	n	10^{-9}	milliárdod
piko-	p	10^{-12}	billiomod
femto-	f	10^{-15}	billiárdod
atto-	a	10^{-18}	trilliomod
zepto-	z	10^{-21}	trilliárdod
yokto-	y	10^{-24}	kvadrilliomod

Térfogatmérés

- ▶ Térfogat: az a térrész, amelyet a test elfoglal, anyagával kitölt.

Jele: V

Mértékegysége: m^3

- ▶ $1 m^3$ annak a kockának a térfogata, melynek élhosszúsága $1 m$.
(származtatott mennyiség)

A térfogat egyéb mértékegysége a liter (nem SI-egység)

Majdnem pontosan
1 liter a térfogata
1 kg, 3,98 °C hőmérsékletű,
1013,25 hPa nyomású,
kémiaailag tiszta víznek.

Összefüggés a dm^3 és a l között

$$1 \text{ dm}^3 \approx 1 \text{ l}$$

$$1 \text{ cm}^3 \approx 1 \text{ ml}$$

A térfogatot befolyásoló tényezők

a) Hőmérséklet:

A **hőtágulás** jelensége

Általában 20 °C-ra adják meg a térfogatot.

b) Nyomás:

leginkább a **gázok** térfogatára van hatással.

Általában a normál légköri nyomást veszik figyelembe (101 325 Pa).

A térfogat mérése

Szilárd anyagok:

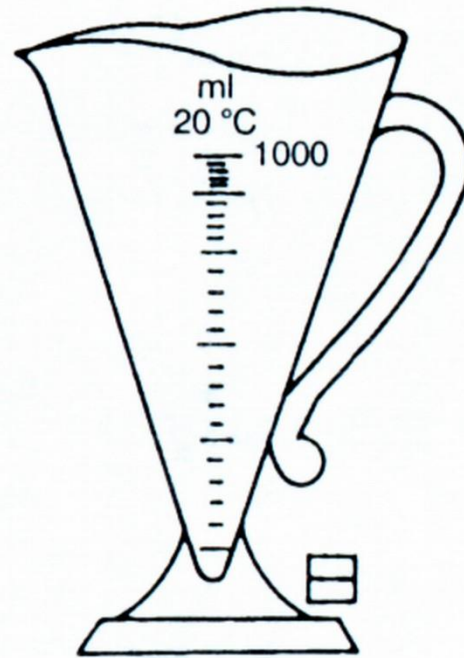
a) szabályos testek esetén:
geometriai számításokkal

b) szabálytalan testek
esetén: merüléssel
módszerrel

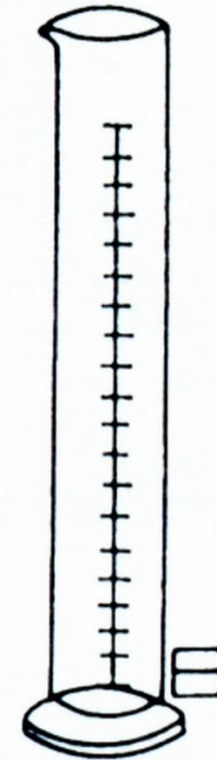

A térfogat mérése

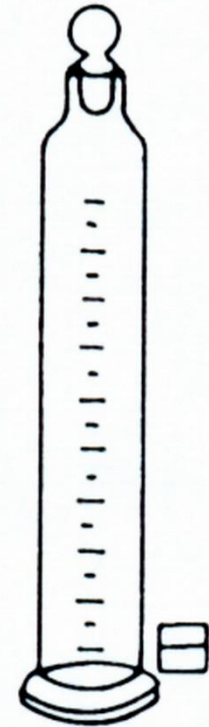
Folyadékok:
térfogatmérő
eszközökkel

Mérőpohár

Mérőhenger

Rázóhenger

A Schellbach-csík

A Schellbach-féle büretták hátulján a skála mögött fehér alapon színes (legtöbbször kék) csík fut végig, ami a leolvasás megkönnyítését szolgálja.

Régi magyar mértékegységek

Hosszmértékek

1 magyar mérföld = 8353,6 m

1 bécsi mérföld = 4000 bécsi öl = 7585,92 m

1 bécsi öl = 6 bécsi láb = 1,89648 m

1 bécsi láb = 12 bécsi hüvelyk = 0,31608 m

1 bécsi hüvelyk = 2,634 cm 1 bécsi rőf = 0,777 m

Régi magyar mértékegységek

Területmértékek

1 katasztrális hold = 1600 négyszögöl = 0,5760 ha

1 magyar hold = 1200 négyszögöl = 0,4320 ha

1 négyszögöl = 3,6 m²

Régi magyar mértékegységek

Térfogatmértékek

1 bécsi köböl = 216 köbláb = 1728 köbhüvelyk = 6,821 m³

1 bécsi akó = 40 bécsi pint = 56,588 l

1 bécsi pint = 1,4147 l

1 magyar akó = 64 magyar itce = 54,2976 l

1 magyar itce = 0,8484 l

Régi magyar mértékegységek

Tömegmértékek

1 bécsi mázsa = 100 bécsi font = 3200 bécsi lat = 56,006 kg

1 bécsi márka = 0,2807 kg

1 bécsi lat = 17,502 g

1 gyógyszerári font = 0,4200 kg

1 bécsi karát = 0,206 g

Köszönöm a figyelmet!

